RAADSVOORSTEL

Zaaknummer:	00001042698
Onderwerp:	Erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, Erfgoed voor onze toekomst
Datum raadsvergadering:	24 juni 2025
Portefeuillehouder:	E.M. Leibbrand
Programma:	5. Sport, cultuur, recreatie en openbare ruimte

Publiekssamenvatting

Erfgoed is een belangrijke factor in de kwaliteit van onze leefomgeving en draagt bij aan verbinding tussen inwoners onderling en met hun omgeving. De gemeente Dijk en Waard heeft veel en vooral divers erfgoed, maar er was nog geen erfgoedbeleid dat richting gaf aan de omgang met al dat erfgoed.
Met het erfgoedbeleid wordt het mogelijk om het erfgoed, zowel materieel als immaterieel, beter te beschermen, te behouden en beleefbaar te maken.

Voorgesteld besluit

De gemeenteraad besluit het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, ‘Erfgoed voor onze toekomst’ (bijlage 1, inclusief bijlagen 2 ,3 en 4) vast te stellen.

Inleiding

Het gemeentelijk erfgoedbeleid van de voormalige gemeenten Heerhugowaard en Langedijk werd in het begin van de jaren 2010 ontwikkeld. Sindsdien is er geen nieuw beleid meer opgesteld. Hierdoor zijn er geen recente kaders voor hoe gemeente Dijk en Waard met haar erfgoed om wil gaan en op welke manier zij invulling wil geven aan de wettelijke taken.
Op landelijk niveau is er de afgelopen jaren veel gewijzigd op het gebied van de erfgoedzorg. Ten eerste is de Monumentenwet 1988 vervangen door de Erfgoedwet 2016. Daarnaast is de Omgevingswet 2024 ingevoerd. Als laatste is in januari 2024 het Internationale Verdrag van Faro door Nederland ondertekend, waarin erfgoed als onderdeel van de samenleving een belangrijke rol speelt. Wat de nieuwe wetten en het verdrag precies betekenen voor onze wettelijke taken is opgenomen onder het kopje “Kaders’. De afwezigheid van een erfgoedbeleid voor Dijk en Waard en de landelijke veranderingen leiden tot de behoefte om nu een erfgoedbeleid voor Dijk en Waard vast te stellen.

Vanaf september 2024 is gewerkt aan het opstellen van het erfgoedbeleid voor de gemeente Dijk en Waard. Dat proces is gestart met een uitgebreid participatietraject (zie kopje participatie) waarbij (erfgoed)organisaties, onderwijs, inwoners en ondernemers de kans hebben gekregen om hun kennis en ideeën te delen over erfgoed. De uitkomsten uit het participatietraject zijn verwerkt in het concept erfgoedbeleid Dijk en Waard, ‘Erfgoed voor onze toekomst’ en terug te vinden in bijlage 3, ‘Participatieverslag’ (bijlage 2 bij dit voorstel). In de periode tussen 21 februari en 21 maart 2025 hebben alle inwoners van Dijk en Waard door middel van een openbare reactieronde de mogelijkheid gekregen te reageren op het concept erfgoedbeleid Dijk en Waard. In de bijlage 5 bij het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, ‘Verslag op de reactieronde’ (bijlage 4 bij dit voorstel) zijn de reacties opgenomen en is aangegeven hoe deze zijn verwerkt.

Beoogd effect

Gemeente Dijk en Waard wil haar erfgoed, zowel materieel als immaterieel, beschermen, behouden en beleefbaar maken. Het opstellen van integraal erfgoedbeleid heeft als doel te voldoen aan de eisen uit de Erfgoedwet en de Omgevingswet. Beleid is nodig om erfgoed een plek te geven binnen ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving en binnen de samenleving. Door inzicht te hebben in het aanwezige erfgoed kunnen we in de toekomst steeds betere keuzes maken over vormen van behoud. Het positioneren van erfgoed binnen de samenleving, door de zichtbaarheid en de beleefbaarheid te vergroten, draagt bij aan een gevoel van verbondenheid met de leefomgeving. Alleen als bekend is welk erfgoed aanwezig is en daar zorgvuldig rekening mee wordt gehouden, kan het worden doorgegeven aan toekomstige generaties. En kan het blijven bijdragen aan de kwaliteit van onze leefomgeving.

Kader

De Erfgoedwet 2016 en de Omgevingswet 2024 vormen samen de basis voor hoe gemeenten hun cultureel erfgoed beschermen, beheren en benutten. Deze wetten bieden niet alleen richtlijnen, maar verplichten gemeenten ook om erfgoed een structurele plaats te geven binnen hun beleid.
De Erfgoedwet legt vast hoe monumenten, archeologische vondsten en museale collecties beschermd worden. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het bijhouden van een erfgoedregister en het verlenen van vergunningen. Ook regelen deze wetgevingseisen de kwaliteitsborging van archeologisch onderzoek en de instandhouding van rijksmonumenten. Daarmee biedt de Erfgoedwet een fundament waarop gemeentelijk erfgoedbeleid gebouwd moet worden.

De Omgevingswet 2024 beschouwt erfgoed als essentieel onderdeel van de fysieke leefomgeving. Gemeenten zijn verplicht om erfgoed op te nemen in hun omgevingsplan en de bescherming ervan te integreren in ruimtelijke ontwikkelingen. Dit zorgt ervoor dat niet alleen individuele monumenten (gebouwd en/of aangelegd), maar ook de omgeving waarin zij staan, wordt meegenomen in beleidsbeslissingen. De wet geeft hiermee kaders om erfgoed niet los te zien van andere beleidsdoelen, zoals duurzaamheid, woningbouw, economie en leefkwaliteit.

Op gemeentelijk niveau is de Strategische Omgevingsvisie als kader gehanteerd. De visie zet onder andere in op het bouwen aan de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van Dijk en Waard, zoals de historische linten en groene woonwijken. Ook wil gemeente Dijk en Waard de economische dragers waar Dijk en Waard historisch op gegroeid is, versterken. Zodat iedereen kan wonen en werken in gezonde, aantrekkelijke en diverse leefomgeving.

Voor een compleet overzicht van alle kaders die bij het opstellen van het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025 zijn gebruikt, wordt verwezen naar bijlage 1 van het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, Erfgoed voor onze toekomst (opgenomen in bijlage 1 bij dit voorstel).

Argumenten per beslispunt

1 De gemeenteraad besluit het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, ‘Erfgoed voor onze toekomst’ (bijlage 1, inclusief bijlagen 2 ,3 en 4) vast te stellen.

1.1 Het is nodig om het erfgoed van de gemeente te beschermen, te behouden en beleefbaar te maken.

Beleid is nodig om erfgoed op zorgvuldige wijze een plek te geven binnen de ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving. Zo kunnen duidelijke keuzes worden gemaakt of erfgoed behouden moet blijven of dat het dient als inspiratiebron/ identiteitsdrager van ontwikkelingen. Beleid is ook nodig om erfgoed, zowel materieel als immaterieel, te beschermen en de bekendheid ermee te vergroten

als onderdeel van ons gedeelde verleden. Alleen zo kan erfgoed doorgegeven worden aan toekomstige generaties.

1.2 Beleid is nodig om aan de wettelijke taken voor erfgoed te voldoen.
De Omgevingswet 2024 vraagt om een duidelijk beeld van het aanwezige erfgoed binnen een gemeente met als doel al het erfgoed dat in aanmerking komt voor bescherming op een daartoe passende wijze te beschermen. Het beleid brengt duidelijk in beeld welke opgaven er liggen voor de komende jaren om aan de wettelijke taak te voldoen. Daarnaast biedt het kaders voor de uitwerking ervan. Het is daarmee een belangrijk hulpmiddel in het op orde brengen van het vakgebied erfgoed volgens de normen van de Omgevingswet 2024.

Kanttekeningen en risico's

1. Het in kaart brengen van het erfgoed en het daaraan koppelen van regels voor de omgang met het erfgoed kan gevolgen hebben voor inwoners.

Om te voldoen aan de Erfgoedwet en de Omgevingswet is het noodzakelijk om te weten welk erfgoed we precies hebben in gemeente Dijk en Waard. Er zijn omgangsregels nodig om te bepalen hoe met welk erfgoed mag worden omgegaan. Op dit moment leiden de voorstellen in het beleid nog niet tot concrete, nieuwe regels. Deze ontstaan pas bij de uitvoering van het beleid. Tijdens de uitvoering van concrete projecten uit het voorliggende beleid worden de eigenaren en inwoners opnieuw betrokken. Zo kunnen zij dan nog hun mening geven en wordt voorkomen dat ze worden verrast door nieuwe regels.

2. Onderdelen in de uitvoeringsagenda hangen af van het beschikbaar komen van het budget.

Het grootste deel van het beleid kan worden gedekt met beschikbare financiële middelen. We gaan er in de huidige situatie vanuit dat de gewenste projecten voor het beschikbare budget kunnen worden uitgevoerd.
Voor twee voorgestelde projecten subsidie monumenteneigenaren en toekomstige onderhoud funderingen Veenhuizerkerk, is er nu geen budget beschikbaar. Omdat we op dit moment nog niet precies weten hoeveel dat moet gaan kosten en hoe de invulling van deze projecten eruit komen te zien, is er voor gekozen om deze projecten eerst nader uit te werken en dan samen met een begrotingsvoorstel aan de raad aan te bieden.

3. De capaciteit voor erfgoed is beperkt, waardoor de kans op vertraging in het beleid aanwezig is.

De huidige adviseur erfgoed zal zich grotendeels gaan richten op de inpassing van erfgoed in de (toekomstige) ontwikkelingen in de leefomgeving. Daarnaast zal de adviseur optreden als coördinator van de verschillende projecten om te voldoen aan de wettelijke taken. De uitvoering van deze projecten zal worden uitgevoerd door projectmatige inhuur (erfgoeddeskundigen). Zo kan voor ieder project een deskundige worden ingezet die kennis heeft van een specifiek onderwerp. Waar mogelijk voeren we onderzoeken in samenwerking met andere gemeenten uit in regioverband, zodat we zowel de benodigde capaciteit als de kosten kunnen drukken. Met deze werkwijze wordt verwacht dat de grote opgave voor erfgoed binnen de beschikbare capaciteit kan worden opgelost. Hierbij is ook rekening gehouden met de huidige financiële situatie ('Ravijnjaar').

Alternatieven

1. Geen erfgoedbeleid vaststellen.

Als alternatief kan er géén erfgoedbeleid worden vastgesteld. Echter gezien de wettelijke verplichtingen die er liggen en de eerder door de gemeenteraad uitgesproken wens voor

erfgoedbeleid, is dat geen reëel alternatief. Een duidelijke kaderstelling van hoe binnen gemeente Dijk en Waard moet worden omgegaan met het erfgoed, helpt om op ieder moment ook duidelijke keuzes te kunnen maken en het erfgoed op adequate wijze te beschermen.

2. Verschillende scenario's aanbieden

Het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025 biedt nu geen verschillende scenario's waaruit de gemeenteraad kan kiezen. Een alternatief zou kunnen zijn een beleidsdocument aan te bieden met verschillende scenario's, zodat u keuzes kan maken op welk niveau het beleid moet worden uitgevoerd. Bij het opstellen van het beleid is rekening gehouden met de wettelijke verplichtingen, de wensen van de inwoners (monumenteneigenaren, organisaties, etc.), maar ook met de huidige financiële situatie die door het 'Ravijnjaar' wordt veroorzaakt. Het erfgoedbeleid beschrijft nu wat er minimaal moet gebeuren en gaat nu uit van een zo minimaal mogelijk budget om dat te realiseren. Hierdoor is het aanbieden van verschillende scenario's voor nu niet wenselijk.

Samenwerking en participatie

In september 2024 is gestart met de participatie rondom het erfgoedbeleid. Het traject bestond uit de navolgende stappen:

- Tijdens de Open Monumentendagen, 14 en 15 september 2024, konden bezoekers een vragenlijst invullen. 81 mensen gaven hun mening over Open Monumentendagen en ons erfgoed.
- Op 25 oktober 2024 is er een excursie geweest met leden van de raadscommissie langs verschillende erfgoedlocaties, waar betrokkenen iets vertelden over het belang van erfgoed voor de samenleving.
- Tussen 1 november en 19 december 2024 leverde de online vragenlijst op onze website maar liefst 544 reacties op. Op de interactieve, digitale kaart achter de link is te zien welke plekken mensen onder andere waarderen en waarom: kaart met reacties.
- Voor eigenaren van monumenten was er een aparte vragenlijst. 72 eigenaren deelden hierin hun mening over de omgang met beschermde monumenten.
- Tijdens twee marktdagen en een dag in winkelcentrum Middenwaard is via korte gesprekken de markt- en winkelcentrumbezoekers naar hun mening over erfgoed gevraagd. In totaal leverde dit 64 gesprekken op.
- Aanvullend vond op 27 november in De Binding het evenement *"Uw Wijk te Kijk"* plaats. Daar reageerden zo'n 40 bezoekers op uitspraken, na een korte presentatie. Dit leverde veel waardevolle informatie op.
- Ten slotte kwamen op 9 december 2024 30 betrokken inwoners naar de Kooger Kerk voor een bijeenkomst. Zij deelden ideeën en standpunten en bespraken met elkaar besproken over de meerwaarde van erfgoed in onze omgeving.
- Daarnaast hebben afzonderlijke gesprekken plaatsgevonden met het musea en historische verenigingen via het Erfgoedplatform, Cool Kunst en Cultuur, De geloofsgemeenschappen en verschillende leerkrachten van het basisonderwijs.

De brede aanpak van dit traject heeft een schat aan informatie opgeleverd, die is verwerkt in het concept erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025. Uit de verschillende vragenlijsten blijkt dat inwoners zichzelf typeren als nuchter, zelfstandig, vriendelijk en saamhorig. Ook hechten zij veel waarde aan tradities zoals de jaarlijkse Volkspelen, de beddenrace in Langedijk, Tour de Waard en dorpsactiviteiten in Oostertocht en 't Kruis, zoals schaatsen op de ijsbaan en het Kruizer Gras Toernooi. Daarnaast is er veel waardering voor het verenigingsleven en iconische plekken in de gemeente, zoals de molens, Museum BroekerVeiling, het Rosarium en het Oude Gemaal. Het is een sterke band met het agrarische verleden van de tuinders en de boeren, met de daarbij behorende beroepen en gebruiken. Tijdens de marktdagen en uit de online vragenlijst voor

inwoners werd duidelijk dat het behoud van kerken een breed gedragen thema is. Tijdens de interviews op de markt benadrukte een groot deel dat kerken belangrijk zijn voor de geschiedenis, dienen als (spirituele) ontmoetingsplaats en bepalend zijn als identiteit van het landschap als landschapsdrager. Ook immaterieel erfgoed, zoals oude beroepen en tradities, wordt als essentieel gezien om door te geven aan toekomstige generaties.
Monumenteneigenaren hebben behoefte aan meer ondersteuning en hebben het gevoel dat er vanuit de gemeente weinig voor hen wordt gedaan. Ze verwachten, zeker als de aanwijzing tot beschermd monumenten heeft plaatsgevonden nadat zij eigenaar zijn geworden, naast inhoudelijke steun ook financiële steun. Daarbij wordt een bezoek van de adviseur monumenten of de Adviescommissie Erfgoed Dijk en Waard zeer op prijs gesteld.
Een impressie van alle uitkomsten is te vinden in bijlage 3 van het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, Erfgoed voor onze toekomst (bijlage 3 bij dit voorstel).

Tussen 21 februari en 21 maart 2025 heeft een openbare reactieronde plaatsgevonden. Iedereen die wilde kon een reactie geven op het openbaar gemaakte concept erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, ‘Erfgoed voor onze toekomst’. De stukken waren in te zien op het gemeentehuis aan de Parelhof en in De Binding. Daarnaast waren de stukken digitaal beschikbaar via de gemeentelijke website. Participanten die eerder toestemming hadden gegeven hun gegevens te gebruiken voor informatie over het erfgoedbeleid, hebben we een persoonlijk bericht gestuurd over de reactieronde met een link naar de website en de mogelijkheid tot reactie. Er hebben 9 inwoners een reactie gestuurd, waarvan sommige tot aanpassing van het beleid hebben geleid. Een aantal reacties zullen worden meegenomen in de praktische uitvoering van het erfgoedbeleid. In het verslag van de reactieronde, bijlage 5 bij het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025 (bijlage 4 bij dit raadsvoorstel, zijn de reacties en de antwoorden van de gemeente opgenomen.

Financiën

Het erfgoedbeleid kan met het voorgestelde uitvoeringsprogramma grotendeels binnen de bestaande budgetten worden uitgevoerd. Er is geen extra geld of fte nodig om het beleid te realiseren.
Voor twee onderwerpen is nu echter geen geld beschikbaar gesteld. Ten eerste is dat de voorgestelde subsidieregeling voor het behoud van erfgoed. Omdat nu nog niet bekend is hoe deze regeling er precies uit komt te zien, is er ook nog geen budget aan te koppelen. De regeling inclusief een voorstel voor de begroting zal los van het beleid aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Dit voorstel wordt volgens de planning in de uitvoeringsparagraaf (hoofdstuk 3 van het erfgoedbeleid) los van dit beleid voorgelegd aan de gemeenteraad
Als tweede punt is er nu geen budget voor het (toekomstige) behoud van de blootgelegde funderingen van de kerk van Veenhuizen. Voor het reguliere onderhoud aan deze funderingen zal, op basis van onderzoek, een voorstel worden gedaan voor de beste wijze van periodiek behoud. Ook dit voorstel wordt volgens de planning in de uitvoeringsparagraaf (hoofdstuk 3 van het erfgoedbeleid) los van dit beleid voorgelegd aan de gemeenteraad.

Communicatie

Het erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, ‘Erfgoed voor onze toekomst’, zal na de vaststelling openbaar worden gemaakt op de website van de gemeente Dijk en Waard zodat iedereen die dat wil dit beleid kan lezen. Daarnaast zullen inwoners en eigenaren van beschermde monumenten bij verschillende projecten om hun mening worden gevraagd. Op het moment dat zo’n traject zich voordoet zal hiervoor een passend communicatieplan worden opgesteld.

Uitvoering

Op basis van de uitvoeringsparagraaf, die is omschreven in het erfgoedbeleid (hoofdstuk 3 van het erfgoedbeleid, bijlage 1 bij dit besluit) wordt de uitvoering van het beleid opgepakt en uitgevoerd. Zoals onder het kopje communicatie beschreven, worden de inwoners en/of eigenaren van beschermde monumenten worden betrokken om hun mening te geven over uitvoering en uitkomsten van deelprojecten.
Er is uitgegaan van een beleidscyclus van 8 jaar. Deze termijn is gekozen vanwege de termijn waarop gemeente een omgevingsplan moeten hebben dat voldoet aan de eisen van de Omgevingswet 2024. Voor het vakgebied erfgoed betekent dit dat ook al het erfgoed dan in kaart moet zijn gebracht en moet zijn voorzien van duidelijke omgangsregels. Na 5 jaar wordt het beleid geëvalueerd om te zien hoe het ervoor staat en of er aanpassingen van het beleid noodzakelijk zijn. Indien daar aanleiding voor is, zal de gemeenteraad eerder via de P & C - cyclus worden geïnformeerd over de stand van zaken van de uitvoering.

Bijlagen, onderdeel van het besluit

Bijlage 1: Erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025, ‘Erfgoed voor onze toekomst’ (1 april 2024)
Bijlage 2: Participatieverslag, (Bijlage 3 bij Erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025):
Bijlage 3: Gebiedsbiografie Dijk en Waard, publieksbrochure (Bijlage 4 bij Erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025):
Bijlage 4: Verslag reactieronde concept erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025 (bijlage 5 bij het bij Erfgoedbeleid Dijk en Waard 2025)

Bijlagen ter informatie

n.v.t.